

Çankaya Nöbetinin Sonu

Cevat ÖZKAYA

24 Eylül 2014

<https://www.teknikelektrik.com/makale/cankaya-nobetinin-sonu-1024>

10 Ağustos cumhurbaşkanlığı seçimi, vesayet rejiminin Çankaya'daki nöbetini sona erdirmesi açısından son derece önemlidir! Artık Çankaya vesayet rejiminin iktidar alanından, seçimli siyasetin tayin ettiği iktidar alanına dahil olan bir kurumdur.

İster "Yeni Türkiye" diyelim, isterse başka türlü isimlendirelim, 10 Ağustos cumhurbaşkanlığı seçimi ile Türkiye yeni bir döneme adımını atmıştır. Bürokratik vesayet tanzim edici ve koruyucu kurumu olan cumhurbaşkanlığı makamının, doğrudan halkın seçtiği bir kişi tarafından doldurulması ihmal edilemeyecek bir öneme sahiptir. 1961 ve 1982 darbe anayasaları tarafından seçilmiş siyasetin alanının dışına çıkartılan cumhurbaşkanlığı makamı, 2007'de yapılan referandumla tekrar seçilmiş siyasi alana dahil edilmiştir. Bu, halkın en etkin söz söyleme alanı olan siyaset alanının genişlemesi anlamına geliyor. Elbette ki bu durum, halkın etki alanının dışında ve halkın seçtiklerini frenleyen bir mekanizma olarak kurgulanmış bir iktidar odağının etkisinin azalması demektir. Seçilmiş siyasetin etkisi dışında oluşan bu iktidar alanında muktedir olarak hayatlarına devam edenlerin, iktidarlarının ciddi bir sarsıntıya uğradığını söylememiz lazım. Bu açıdan 10 Ağustos 2014 tarihinde cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, her halükârda yeni bir dönemin başladığının işaretidir.

Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin Kısa Tarihi

Cumhuriyet'in kuruluşu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in seçimi de dahil olmak üzere hemen hemen tüm cumhurbaşkanlığı seçimleri sorunlu geçmiştir. Cumhuriyet, yaklaşık 300 milletvekilinin bulunduğu bir Meclis'te, 158 kişinin katılımı ile yapılan baskın şeklinde bir toplantıda ilan edilmiştir. M. Kemal Paşa da bu toplantıda cumhurbaşkanı seçilmiştir.

İkinci cumhurbaşkanı İnönü ise, ismi hiç ortada yokken, birinci ordu komutanı Fahrettin Altay paşanın doğrudan müdahalesi ile cumhurbaşkanı seçilebilmiştir. İnönü bu süreci "fırtına gibi bir 24 saat geçirdik." diye tanımlayacaktır.

Üçüncü Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın seçimi ise, 1950 seçimlerini büyük bir çoğunlukla kazanan Demokrat Partinin lideri olması dolayısıyla gerçekleşmiştir. Ancak bu mutlak seçim galibiyetine rağmen, İnönü'nün, cumhurbaşkanlığından ayrılmak istemediği ancak Bayar'ın ısrarı sonucunda makamdan ayrıldığı rivayet edilir. DP'nin devamlı seçim kazandığı 1950-1960 döneminde cumhurbaşkanlığı seçimi bir sorun olmamış ve DP'nin lideri Bayar cumhurbaşkanı seçilmiştir.

27 Mayıs 1960 darbesi ile DP iktidardan düşürüldükten sonra, hazırlanan yeni anayasada cumhurbaşkanlığı makamı farklı bir şekilde dizayn edilmiştir. Bu düzenlemede, 1923-1960 döneminde, bütün arızalarına rağmen seçilmişlerin geldiği makam, seçimli siyasetin alanı dışına taşınmıştır. Makam hem seçmenin hem de parlamentonun denetimi dışına çıkarılmıştır. Bu düzenlemeden sonra yapılan neredeyse tüm cumhurbaşkanlığı seçimleri gerilimli geçmiştir.

27 Mayıs İhtilali'nin lideri Cemal Gürsel'in cumhurbaşkanlığına seçilmesi tam anlamıyla silah zoruyla gerçekleşmiştir. Türkiye'nin yetiştirdiği ender hukukçulardan Ali Fuat Başgil, DP'nin yerine kurulan Adalet Partisi'nin daveti ve desteği ile cumhurbaşkanlığına adaylığını koymak için Ankara'ya gelmiştir. Daha adaylık başvurusu yapmaya fırsat bulamadan general Sıtkı Ulay ve Fahri Özdilek tarafından çağrılır. Kendisine, adaylıktan vazgeçmesi gerektiği telkin edilir. Başgil'in yetkin bir hukuk adamı olarak ileri sürdüğü bütün gerekçeler hiçe sayılarak, hayatı ile tehdit edilir. Nihai olarak da, ihtilalin lideri Gürsel'in cumhurbaşkanı olmaması halinde Meclis'in tatil edileceği ve askerlerin yönetiminin devam edeceği söylenir. Bunun üzerine Başgil aday olmaktan vazgeçer ve yurt dışına gider. Gürsel böylece cumhurbaşkanı seçilir.

Beşinci Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ise, Gürsel'in görev yapamaz şekilde hastalanması üzerine, iktidar partisi olan AP tarafından aday gösterilmiştir. Genelkurmay Başkanı Sunay'ın aday gösterilmesi, askeri tatmin etmeye yönelik bir girişimdir. Sunay'dan sonraki seçimlerde ise, Turgut Özal'a kadar, makam doğrudan askerlerin elinde/vesayetinde kalmıştır. Altıncı Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk emekli bir askerdir. Yedinci Cumhurbaşkanı Kenan Evren ise, 12 Eylül 1980 darbesinin lideri olarak cumhurbaşkanlığına seçilmiştir.

Kısacası sekizinci Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 1989 yılında seçilmesine kadar göreve gelen yedi cumhurbaşkanından Bayar hariç altısı Harb Okulu mezunudur, yani asker kökenlidir. Bir sivil cumhurbaşkanı olarak Özal'ın vesayet iktidarının tepe noktası olan cumhurbaşkanlığına gelişi önemlidir. Ancak arkasındaki siyasal desteğin zayıf olması, hatta olmaması, Özal'ı o makamda mahsur bırakmıştır. Önemli bir husus, Özal'ın o makama seçilmesi asker kökenli cumhurbaşkanlarının sonunu getirmiştir. Her ne kadar Özal'dan sonra seçilen Demirel ve Sezer makamı bürokratik vesayetin çizdiği sınırlar içinde değerlendirseler de artık Cumhurbaşkanlığı Genelkurmaydan sonraki makam olma hüviyetini kaybetmiştir.

Bilhassa Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığına seçilme süreci, bürokratik vesayetin kalesi olarak nitelenen cumhurbaşkanlığının, Türkiye'nin vesayetçi elitleri için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Öyle ki, 367 toplantı yeter sayısı gibi bir garabet icat ederek, kendisinden önceki cumhurbaşkanlarının seçildiği usûlle Abdullah Gül'ün seçilmesini engellemişlerdir. 27 Nisan 2007 tarihli bir muhtıra ile seçim sürecine ordu doğrudan müdahil olmuştur. Fakat AK Parti iktidarı bu muhtıraya, ordunun konumunu hatırlatan özlü bir cevap ile karşı koymuştur. İşte bu son dönem/duruş siyasi hayatımızda önemli bir

kırılma noktasıdır. Siyasal iktidar, bu engellemelere karşın halka gitmiş, güven tazelemiş ve bir referandumla cumhurbaşkanının halk tarafından iki dönem için seçilmesini karara bağlamıştır. Ve Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesi sağlanmıştır. Kısacası Abdullah Gül Meclis'in seçtiği son cumhurbaşkanı olmuştur. Gül'ün vesayetin değil, seçimli siyasetin adayı olarak geldiği makamı son derece yetkin bir şekilde doldurduğu açıktır. Siyasal iktidarla geliştirilen seçici uyumun Türkiye'de bugüne kadar eşine pek rastlanmayan bir sinerji ürettiği de herkesin malumudur. Gül'ün cumhurbaşkanlığı dönemi, eskiden yeniye arızasız geçişin özgün bir örneği olarak tarihteki yerini alacaktır.

Cumhurbaşkanlığı Kurumunun Önemi

Cumhurbaşkanlığı makamının konumu, Türkiye'yi kimin yöneteceği sorusuyla doğrudan alakalıdır. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren parlamenter bir sistemle yönetilmeye çalışılan Türkiye'de, bilhassa çok partili hayatın ikinci dönemi diyebileceğimiz 1946 yılından itibaren ülkenin kimin tarafından yönetileceği bir sorun olarak ortaya çıkmıştır.

Cumhurbaşkanlığı makamının konumu, Türkiye'yi kimin yöneteceği sorusuyla doğrudan alakalıdır. Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren parlamenter bir sistemle yönetilmeye çalışılan Türkiye'de, bilhassa çok partili hayatın ikinci dönemi diyebileceğimiz 1946 yılından itibaren ülkenin kimin tarafından yönetileceği bir sorun olarak ortaya çıkmıştır.

Demokratik seçimlerle iktidara gelen siyasilerin Türkiye için tasavvur ettiği vizyon ile, bürokratik elitin tasavvur ettiği vizyon birbiri ile uyumlu olmamıştır. Bu uyumsuzluk, devletin yönetiminde düzensizliği ve erkler arası bir çatışmayı meydana getirmiştir. Bu sürece bürokratik iktidar elitinin radikal müdahaleleri, siyaset alanının daralması, siyasetin güdükleşmesi sonucunu doğurmuş ve ülke varolan potansiyelini kullanamayan bir üçüncü dünya ülkesi olmaya doğru itilmiştir.

1946 yılında yapılan seçimler "açık oy gizli tasnif" denebilecek bir yöntemle yapılmış ve CHP bu şaibeli seçimleri kazanmıştır. Ancak 1950'de 1954'te ve 1957'de yapılan tüm seçimlerde yenilgiye uğramıştır. Bu yenilgiler, eski konumunu kazanmaya uğraşan bürokratik elit ve onun siyasi organı hüviyetindeki CHP'yi seçim dışı yollardan iktidar olma arayışına itmiştir. 27 Mayıs 1960 İhtilali seçilmekten umudunu kesmiş bir siyasi kadronun tasvibi, teşvikiyle yapılmış ve böylece Türkiye darbeler dönemine girmiştir.

27 Mayıs darbesinden sonra yapılan anayasa, seçilmiş siyasilerin yetkilerini sınırlayan ve siyasetin alanını daraltan bir mantıkla kurgulanmıştır. Siyasetin doldurmasına izin verilmeyen alanlar bürokratik vesayet kurumları tarafından doldurulacak şekilde dizayn edilmiştir. MGK, Yargıtay, Danıştay, Anayasa Mahkemesi, üniversitelerin oluşturduğu bu iktidar bloğunun ortasında ordu yer almış ve cumhurbaşkanlığı ise, seçilmiş siyasetin alanı dışında teşekkül eden devlet iktidarının orkestrasyonu ile görevlendirilmiştir.

Bu devlet iktidarı, mevcut iktidar alanının çok büyük bir kısmını kullanan ve yaptıklarından dolayı siyasi bir sorumluluğu olmayan bir mahiyet arz ediyor. Devletin asıl sahibi olarak hareket eden bu blok, seçilmiş siyasilerin yaptıklarını denetlemek, gerektiğinde onları

frenlemek ve cezalandırmak hakkını da defakto olarak kendinde görüyor. Bu iktidar bloğunun karşısında seçim kazanıp milletten yetki alarak devleti yönetme görevini üstlenmiş yasama ve yürütme kurumu bulunmaktadır. Devleti yönetmek üzere seçilmiş, yasama ve onun içinden çıkan yürütme, iktidar alanının ancak %40 gibi bir kısmın üzerinde hak sahibi olabiliyor. Çünkü, kalan %60'ı devlet iktidarını temsil eden yetkili ancak sorumlu olmayan bürokratların hakimiyetinde bulunmaktadır.

Türkiye, 1961 Anayasası'yla kurulan ve 1982 Anayasasıyla daha da tahkim edilen bu garip düzenle bugünlere gelmiş ve halkın mutluluğu, ülkenin gelişmesi için kullanabileceği enerjisini kısır iç çekişmelere harcamıştır. 1960'tan bu yana üç doğrudan darbe, bir post-modern darbe ve bir seri darbe teşebbüsü yaşamıştır. Bütün bu darbeler ve darbe teşebbüsleri, halkın en etkili söz söyleme alanı olan siyasetin alanını daraltan ve halkı iktidar alanında söz sahibi olmaktan uzaklaştırmaya çalışan eylemlerdir.

Bu düzende, devlet gücü, cumhurbaşkanı, ordu ve hükümet tarafından temsil ediliyor. Gücünü rejimin koruyuculuğundan alan ordu ile hükümet arasındaki koordinasyon cumhurbaşkanı tarafından sağlanıyor. Bunu, yaşanan siyasi tecrübeye tercüme edersek, seçilmiş siyasi iktidar, devlet iktidarı bloğunun iki önemli unsuru cumhurbaşkanı ve ordu tarafından bloke ediliyor demek daha doğru olacaktır.

Seçilmiş Cumhurbaşkanı ve Siyasetin Genişleyen Alanı

"Devlet iktidarı" ve "Siyasi iktidar" kavram-sallaştırması, siyaseti küçümseyen, siyaset adamını küçük düşürücü, devleti ve devlet adamını kutsayan bir anlayışa işaret eder. Devlet adamı, devlet idaresinin bilgisine sahip, idare etme yeteneğine haiz, meşruiyetini bu bilgi ve yetenekten alan, seçim ve benzeri endişelerden uzak bir kişi, kavram olarak tasavvur edilmiştir. Tabiidir ki, bu nev-i şahsına münhasır kişinin hâkim figür olduğu bir tasavvur içinde siyasetin fazlaca yeri ve önemi olamaz. Halkın iktidara katılma alanı olan siyaseti küçümseyen bu anlayış, vesayet sisteminin temelini teşkil etmektedir.

"Kökleri Osmanlı dönemine giden 1960 darbesi sonrasında güç kazanan, vesayet rejiminin de temel tezlerinden olan bu yaklaşım, siyasetin temsil özelliğini küçümsemekle kalmamakta, devlet idaresinin belirli bilgiler çerçevesinde gerçekleştirilmesi gereken bir eylem olduğu varsayımı üzerinden ona özerk bir alan * bahsetmektedir."

Şükrü Hanioğlu bu özlü tesbitteri sonra, yakın dönem siyasi hayatımızı özetleyen şu cümlelerle yazısına devam ediyor:

"Bunun doğal neticesi olarak zikredilen bilgiyi özümsemiş, devletin çıkan ve halkın uzun vadeli yararına vakıf, seçim ve benzer vülger endişeleri bulunmayan kişi olarak kutsanan "Devlet adamı" söz konusu özerk ve siyasetin müdahalelerinden korunan alanın doğal sahibi olarak kavramsallaştırılmaktadır."

"Demokrasi tarihimizi "Siyaset in bu özerk alanı daraltma ve tedricen ortadan kaldırma mücadelesi olarak yorumlamak yanlış olmaz."

2007 yılında cumhurbaşkanının halk tarafından iki dönem için seçilmesi kararının alınması, bu özerk alanın daraltılması yolunda alınmış çok önemli bir karar olduğunu hatırlamalıyız. Nitekim o karara dayalı olarak sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesi, siyasi alanın genişlemesi ve siyaset dışı özerk alanın iyice daralması ve vesayet rejiminin ana damarlarından birinin kopması anlamına gelmektedir. Cumhurbaşkanını halktan ve siyasetten kopararak adeta rehin alan vesayet sistemiyle yapılan mücadelede önemli bir mesafe kat edilmiştir. Bu mücadele sonunda cumhurbaşkanını halkın seçmesi kararı, cumhurbaşkanını tekrar toplum ve siyasetle buluşturmuştur.

27 Mayıs rejimi cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine son vermiş ve onun, parlamento tarafından ve bir dönem için seçilmesini karara bağlamıştı. Halk tarafından seçilmeyeceği için halka hesap vermeyecek, bir dönem için seçileceği için parlamentonun kaygılarına da duyarlı olmak zorunda kalmayacak ve sadece vesayet sisteminin kaygılarına da dikkat edecek, beklentilerini karşılayacak bir şekilde kurgulandı cumhurbaşkanlığı makamı. Bu, kurgunun sıradışı iki uygulaması olarak Turgut Özal ve özellikle Abdullah Gül'ü zikretmek gerekir.

Halk tarafından ve iki dönem için seçilen cumhurbaşkanı, siyasete ve toplumsal taleplere duyarlı olacaktır. Halkın %50 den daha fazla bir kesiminin oyunu alarak geline bu makam, elbette bu oyun ağırlığına bağlı bir konuma sahip olacaktır.

10 Ağustos cumhurbaşkanlığı seçimi, vesayet rejiminin Çankaya'daki nöbetini sona erdirmesi açısından son derece önemlidir! Artık Çankaya vesayet rejiminin iktidar alanından, seçimli siyasetin tayin ettiği iktidar alanına dahil olan bir kurumdur.

Vesayete karşı mücadelenin liderliğini yapmış olan Tayyip Erdoğan'ın seçimli dönemin ilk cumhurbaşkanı olması da ayrıca öneme haizdir. Bu seçim, bir hakkaniyetin gereği olduğu kadar, makamın, eski dönemden farkını açık bir şekilde ortaya koyacak yetkinlikte bir lider tarafından doldurulması da ağırlıklı bir öneme sahiptir.

Misyon Değil, Görev Değişimi Türkiye, 10 Ağustos'tan itibaren bir seri değişikliği hiçbir sarsıntıya meydan vermeden gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçiminin akabinde, Ahmet Davutoğlu'nun AK Parti Genel başkanlığına seçilmesi ve başbakan olarak görevlendirilmesi, önümüzdeki dönemin nasıl bir atmosferde geçeceğine ilişkin belirgin ip uçlarını ortaya koymaktadır. Tayyip Erdoğan'ın baş danışmam olan Yalçın Akdoğan Davutoğlu'nun başbakan olarak görevlendirilmesinin bir "misyon değil görev değişimi" olduğunu belirtti. Davutoğlu bu göreve emanetçi olarak değil, ehliyetinden dolayı seçildi.

Gerçekten de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, emirleri mesabesinde bir başbakan isteyeceğini söyleyenler ve öngörenler, Davutoğlu'nun aday gösterilmesiyle ciddi şekilde yanıldılar. Davutoğlu, makamlara gerektiğinden fazla önem vermeyen, geldiği makamlara güç katan, ekip çalışmasına öğrencilik yaşlarından bu yana alışkın olan bir siyaset adamıdır. Kişiliğini çatışmada değil, hakkaniyetli ve sorumlu uyumlulukta bulan bir

yöneticidir. Dışışleri Bakanlığı gibi, vesayet rejiminin en rafine kurumlarından olan bakanlıkta yaptığı zihniyet değişimi, onun yetkin bir bilim adamı olduğu kadar, kararlı bir siyaset adamı olduğunu da ortaya koymuştur.

Şehir Üniversitesinden Ahmet Okumuşun Sayın Davutoğlu'nu çok iyi ifade ettiğini düşündüğüm şu sözlerine aynen katılıyorum: "Davutoğlu şu üç vasfı şahsında cem etmiş diye düşünüyorum: tutkulu bir mümin, tecessüs sahibi bir fikir adamı ve siyaseti olan bir Müslüman."

Evet, bu özelliklere sahip olan birini halef olarak seçmesi de, Erdoğan'ın maharetinin bir göstergesidir...